

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
підприємництва, торгівлі та
туристичного бізнесу
Протокол № 2 від 04.09.2024 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ПСИХОЛОГІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань **Всі**
Спеціальність **Всі**
Освітній рівень **третій (освітньо-науковий)**
Освітня програма **Всі**

Статус дисципліни **вибіркова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Розробник:
д.е.н., професор

Олена ЧУПИР

Завідувач кафедри
підприємництва, торгівлі та
туристичного бізнесу

Марина САЛУН

Харків
2025

ВСТУП

У сучасному суспільстві психологічна складова підприємницької діяльності набуває все більшої значущості, оскільки економічні процеси тісно взаємопов'язані з людським фактором. Розвиток технологій, зміни в бізнес-середовищі, а також глобалізація економіки визначають необхідність врахування психологічних аспектів у всіх сферах господарської діяльності. В умовах постійних змін на ринку підприємництво виступає не лише економічною, але й соціальною категорією, що вимагає від суб'єктів цієї діяльності володіння особливими психологічними навичками. Особливо важливим є здатність підприємців створювати здоровий психологічний клімат у колективі, ефективно комунікувати, володіти аналітичним мисленням та вирішувати конфліктні ситуації.

Психологічна компетентність стає невід'ємною частиною успішної професійної діяльності в будь-якій сфері, але особливо важлива в підприємстві. У зв'язку з цим дисципліна «Психологія підприємництва» стає надзвичайно актуальною для здобувачів вищої освіти, які прагнуть глибше розуміти психологічні аспекти бізнес-процесів, а також для тих, хто готується до ведення власного бізнесу або впровадження інноваційних підходів у функціонування підприємств.

Мета навчальної дисципліни – надати аспірантам системні знання щодо психологічних аспектів підприємництва як специфічного виду професійної діяльності, дослідити психологічні особливості підприємця як суб'єкта економічних відносин, а також механізми розвитку підприємницької організації.

Завдання дисципліни:

вивчення закономірностей розвитку підприємництва як соціально-економічного та психологічного явища;

формування професійних соціально-психологічних знань і вмінь, необхідних для ефективної підприємницької діяльності;

виявлення психологічних умов і чинників, що можуть як сприяти, так і заважати досягненню успіху в підприємницькій діяльності;

розгляд здібностей, які необхідні для досягнення підприємницького успіху, а також методів покращення цих здібностей у практичній діяльності;

вивчення основних критеріїв ефективного самоменеджменту, що сприяють професійному розвитку та плануванню кар'єри підприємця;

освоєння технік управління стресом, пов'язаним із підприємницькою діяльністю, а також формування навичок ефективного управління своїми емоціями та ресурсами;

формування підприємницького мислення, розвитку особистісної ефективності та соціальної відповідальності у прийнятті рішень;

поглиблене вивчення психологічних аспектів процесу продажу, ролі ділового етикету та національних особливостей у підприємницькій діяльності;

розвиток практичних навичок застосування соціально-психологічних знань у діяльності підприємця.

Предметом вивчення дисципліни є психологічні аспекти підприємництва, а також закономірності, принципи, підходи, методи та технології, що сприяють формуванню кваліфікованого спеціаліста, здатного працювати в умовах сучасного ринку праці та відповідно до стандартів вищої освіти.

Об'єктом вивчення дисципліни є психологічні особливості поведінки людей у контексті підприємницької діяльності, соціально-психологічні явища, які впливають на функціонування підприємств, а також феномени організації, що відображають внутрішні механізми ефективного управління бізнес-процесами.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна, визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
глибоко розуміти психологічні аспекти підприємницької діяльності та їх вплив на ефективність бізнесу	здатність комплексно оцінювати психологічні фактори, що визначають успішність підприємницьких ініціатив, і застосовувати ці знання для розвитку бізнесу в різних галузях
ініціювати, розробляти та реалізовувати стратегії розвитку особистісних якостей підприємця, що сприяють успіху в бізнесі	здатність формувати індивідуальні та колективні стратегії для розвитку підприємницьких компетенцій, зокрема виявляти сильні сторони та працювати над слабкими
розвивати навички психологічного впливу на команду та організовувати ефективну взаємодію для досягнення бізнес-цілей	здатність використовувати психологічні знання для побудови команди, формування продуктивної атмосфери та створення ефективної корпоративної культури в організаціях різних сфер діяльності
здатність розв'язувати психологічні конфлікти та управляти стресом у підприємницькому середовищі для досягнення стабільності і розвитку	здатність застосовувати методи психологічного коригування та стратегії управління стресом для підтримки здорової психологічної атмосфери в організаціях і ефективного вирішення конфліктних ситуацій

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія та практика психології підприємництва

Тема 1. Вступ до психології підприємництва

1.1 Підприємництво як культурно-історичний феномен

Підприємництво: соціальні функції, особливості діяльності та психологічні детермінанти успішності. Феномен підприємництва у колі психологічних досліджень. Підприємництво як реалізація особливостей особистості. Еволюція поглядів на феномен підприємництва. Зв'язок між категоріями «підприємництво» та «бізнес». Відмінності та схожі риси бізнесу та

підприємництва. Психологічні відмінності бізнесмена та менеджера. Підприємництво та релігія. Моральні основи підприємництва. Підприємництво та політика. Особливості та перспективи вітчизняного підприємництва. Інтегративні психологічні моделі підприємництва.

1.2. Актуальність вивчення психології підприємництва на сучасному етапі розвитку суспільства

Психологія підприємництва як міждисциплінарна наука та прикладна галузь психологічної науки. Зв'язок психології підприємництва з іншими науками та перспективи подальших наукових досліджень. Психологічна сутність підприємництва. Завдання психології підприємництва. Психологічні ознаки підприємництва. Психологічна специфіка підприємницької діяльності.

1.3 Структура, функції та основні категорії психології підприємництва

Структура психології управління. Функції підприємництва у сучасних умовах господарювання, їх сутність. Основні категорії психології підприємництва як науки. Історична ретроспектива еволюції понять «підприємець», «бізнесмен», «менеджер». Основні методи психології підприємництва.

Тема 2. Соціально-психологічні аспекти мотивації підприємницької діяльності

2.1. Мотивація підприємницької діяльності

Координація людських зусиль - важлива складова ефективної підприємницької діяльності. Головні мотиви участі у підприємстві. Головні стимули підприємця. Орієнтація підприємця як суб'єкта організаційної діяльності на створення довгостроково процвітаючих компаній. Мотиваційні якості, що притаманні конкурентоспроможним підприємцям. Психологічний аналіз підприємницької діяльності. Проблема мотивації діяльності у психологічних дослідженнях. Особливості мотивації підприємницької діяльності та чинники її розвитку. Основні мотиви підприємницької діяльності. Структура мотивації підприємницької діяльності та її динаміка в процесі розвитку діяльності.

2.2. Сучасні тренди в мотивації підприємництва

Необхідність дослідження мотивації підприємницької діяльності. Сутність мотивації підприємців через типи інтелекту особистості та систему мотивації підприємця. Взаємозв'язок мотивації, клієнтоорієнтованості та результативності – популярна тенденція у підприємстві. Шляхів побудови клієнтоорієнтованої культури для успішної реалізації стратегії розвитку компанії. Мотиваційне поле підприємницької діяльності.

2.3. Зв'язок мотивації підприємницької діяльності й успішності підприємця

Зв'язок мотивації підприємницької діяльності з успішністю власне підприємницької діяльності й особистісним успіхом підприємця. Зв'язок мотивації підприємницької діяльності й успішності підприємців із

організаційними та соціально-демографічними чинниками. Психологічні умови розвитку мотивації підприємницької діяльності.

Тема 3. Психологія ділового спілкування: психологічні механізми взаєморозуміння та взаємодії в організації

3.1 Комунікація як передумова ефективної взаємодії

Спілкування як здатність акумулювати корисну інформацію. Психологічна природа спілкування. Залежність спілкування від особистих властивостей його учасників. Установка на спілкування та її гуманістична спрямованість. Засоби спілкування. Вербальна та невербальна комунікація. Віртуальне спілкування. Опосередковане спілкування. Комунікація як «сполучний процес». Комунікаційна компетентність.

3.2 Ділове спілкування як необхідна складова людського життя та найважливіший вид відносин з іншими людьми

Структура ділового спілкування та його специфіка. Технологія ділової бесіди. Типи співрозмовників. Етапи спілкування. Розмовні форми ділового спілкування. Методи обговорення проблем. Письмові форми ділового спілкування. Психологія ділових переговорів. Ділове спілкування, що сприяє встановленню та розвитку відносин співробітництва та партнерства між колегами по роботі, керівниками та підлеглими, партнерами, суперниками та конкурентами. Особливості розвитку особистісного компонента психологічної готовності підприємців до ведення ділових переговорів.

3.3 Внутрішні комунікації, їх значимість для успішної діяльності організації

Підприємець – ключова фігура економічного процесу, що має тісний зв'язок із різними учасниками підприємницької активності. Зв'язок підприємця з іншими учасниками підприємницької діяльності. Мистецтво ефективного слухання та його правила. Культура спілкування – основа корпоративної культури в організації.

Тема 4. Психологічні особливості конфлікту в підприємницькій діяльності

4.1 Конфлікт як можливість. Орієнтація на конструктивну взаємодію

Конфлікт. Конфлікт як неминучий супутник життєдіяльності людини. Місце конфлікту у повсякденному житті та будь-якій соціальній групі. Типи поведінки людей. Поведінкові норми підприємця. Мобінг.

4.2 Особливості конфлікту як специфічної ситуації взаємодії. Управління конфліктами в колективі

Трудові конфлікти та причини їх виникнення. Чинники, що впливають на виникнення та розвиток конфліктів. Класифікація конфліктогенів. Структура та елементи конфлікту. Умови переростання конфліктної ситуації у конфлікт. Інцидент. Класифікація конфліктів. Механізм розвитку конфлікту. Модель конфлікту. Основні функціональні наслідки конструктивних конфліктів для організації. Вплив конфлікту на його учасників і соціальне оточення. Модель

поведінки особи в конфлікті. Типи конфліктних особистостей та їх характеристика. Аспекти поведінки людини в конфліктних ситуаціях. Діяльність підприємця на фоні дії конфліктних ситуацій. Тактики поведінки або стилі розв'язання конфліктів. Правила безконфліктної взаємодії. Конструктивна критика як інструмент підвищення роботи та підтримки позитивного клімату в команді.

4.3 Психологія професійного вигорання підприємців

Зміст професійного вигорання особистості та основні підходи щодо його вивчення. Феноменологія та історія дослідження поняття професійного вигорання. Сутність підприємницької діяльності та її психологічні особливості, які можуть зумовлювати виникнення професійного вигорання. Аналіз психологічних чинників професійного вигорання підприємців. Специфіка та детермінанти вигорання керівників бізнесу. Емпіричне дослідження психологічних чинників професійного вигорання підприємців. Психологічні умови підготовки підприємців щодо профілактики та подолання професійного вигорання. Психологічний захист як складова особистісного фактору синдрому емоційного вигорання. Способи попередження синдрому професійного вигорання. Соціально-психологічні методи подолання вигорання. Психофізіологічні способи подолання вигорання.

Тема 5. Етика та психологія ділових відносин

5.1 Предмет і завдання етики та психології ділових відносин

Категоріально-понятійний апарат етики та психології ділових відносин: «етика», «етикет», «мораль», «моральність», «психологія», «ділові відносини», «етика ділових відносин», «психологія ділових відносин». Формування підприємницької етики та соціальної відповідальності. Ділова етика: зміст і принципи. Використання принципів і норм етики ділових відносин. Діловий етикет: джерела, принципи та функції. Службовий етикет. Поняття ділового протоколу. Дипломатичний протокол. Етичні *принципи* ділового протоколу. *Предмет психології ділових відносин*. Структура етики та психології ділових відносин як феномен і наукова проблема.

5.2 Етичні кодекси та їх значення у формуванні етичної поведінки в організації

Корпоративні кодекси, що регулюють діяльність організацій як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку. Функції, що виконують корпоративні кодекси в організаціях. Професійні кодекси.

5.3 Мораль, моральні цінності та моральна культура

Етичні типи підприємців та їх моральні цінності. Цінності як ядро корпоративної культури, джерела їх формування. Культура як фактор соціального та кар'єрного розвитку підприємця. Моральна культура та моральна позиція. Моральна культура спілкування як складова культури спілкування та її рівні. Корпоративна культура організації та її базові елементи. Формування та підтримка корпоративної культури. Зміна корпоративної культури. Вплив культури організації на її діяльність. Створення позитивного іміджу та надійної

репутації організації. Вплив ділових культур на спілкування з іноземними партнерами. Залежність ділової культури від менталітету народу. Встановлення ділових контактів з іноземцями. Бар'єри на шляху до взаєморозуміння представників різних націй.

Змістовий модуль 2. Прикладні проблеми вивчення психології підприємництва

Тема 6. Самовдосконалення підприємця: самоконтроль і самомотивація як інструменти соціально-психологічної адаптації особистості

6.1 Самомотивація та її місце у самоорганізації діяльності підприємця

Психологічні механізми особистісного зростання. Самомотивація як невід'ємна складова успішності підприємця-лідера. Позитивна самомотивація для підприємця. Емоційний інтелект та його обов'язкові складові. Чинники, що сприяють самомотивації. Причини демотивації. Головні правила, техніки та корисні поради щодо підвищення рівня самомотивації. Способи налаштування на роботу. Підвищення самомотивації через спілкування. Прийоми та правила самомотивації. Бар'єри та перешкоди самомотивації. Розвинення самомотивації. Рефреймінг та успіх його реалізації. Основні правила рефреймінгу.

6.2 Самоконтроль як засіб уникнення проблем в професійній діяльності та особистому житті

Психологічна сутність самоконтролю, його мета, завдання та методи дослідження. Самоконтроль та його базові переваги. Самоконтроль як інтегративна здатність аналізувати й оцінювати власну поведінку та власну діяльність. Проблема самоконтролю в психології особистості. Зміст психологічних механізмів самоконтролю. Основні методи досягнення та розвитку самоконтролю. Техніки самоконтролю. Самоконтроль і саморегуляція. Самоконтроль і самоефективність. Самоконтроль і самооцінка.

6.3 Управління стресами

Чинники, що викликають появу стресових факторів. Дія стресу на організм людини. Управління стресовими ситуаціями. Фізичні, емоційні, духовні й інтелектуальні способи управління стресом. Подолання стресових ситуацій.

Тема 7. Психологія розвитку конкурентоспроможності підприємців: ознаки та чинники формування

7.1 Конкурентоспроможність підприємців як критерій їх професійної компетентності

Конкурентоздатність як важлива складова професіоналізму підприємців. Світоглядні орієнтації конкурентоздатної особистості підприємця. Сутність і зміст поняття «конкурентоспроможність підприємців». Критерії оцінки конкурентоспроможності підприємців. Конкурентоспроможність як психологічна складова у професіогенезі підприємців. Психологічні особливості підприємців із високим рівнем конкурентоспроможності. Самоусвідомлення як

психологічна основа розвитку конкурентоспроможності підприємців. Психологічний аналіз впливу нарцисичних властивостей особистісної організації на конкурентоздатність особистості підприємця. Метод символдрами як засіб розвитку конкурентоздатності особистості підприємця.

7.2 Емпіричні дослідження психологічних особливостей конкурентоспроможності підприємців

Методи та методики дослідження. Етапи дослідження. Оцінка об'єктивних показників конкурентоспроможності підприємців. Особистісні якості підприємців із різним рівнем конкурентоспроможності.

7.3 Психологічні чинники та мотиви успішних продажів

Особливості успішного продажу. Комунікаційний аспект продажів. Функції продавця при спілкуванні з покупцем. Правила успішних продавців. Психічні властивості та стани особистості продавця. Психологічні аспекти процесу реалізації товару. Психологічний клімат процесу обслуговування. Психологічні особливості поведінки покупця та продавця. Розробка правильної стратегії продажу як основа успішних продажів. Канали комунікації та компетенція персоналу. Види психотипів покупців: побудова продажу. Побудова продажу для меланхоліка, холерика, прагматика, перехідного стану. Психологічні аспекти успіху в торгівлі. Індивідуальний підхід до клієнта. Метод психогеомерії в частині купівельної поведінки. Психологічні засади методики Д. Сендлера щодо успішних продажів. Принципи впливу Р. Чалдіні на свідомість споживача задля успішності продажів. Психологічні тригери у підвищенні продажів. Вплив іміджу підприємця на результати його діяльності. Формування позитивного іміджу сучасного підприємця як стратегічна мета підприємницької діяльності та правила його побудови. Чинники впливу на формування позитивного іміджу підприємця. Ключові характеристики створення позитивного іміджу сучасного підприємця. Формування харизми підприємця.

Тема 8. Гендерний вимір підприємницької діяльності: психологічний аспект

8.1. Гендерна політика Європейського Союзу в Україні

Гендерна стратегія Європейського Союзу. Гендерний баланс в процесі прийняття рішень. Гендерна рівність на міжнародному рівні. Проблеми гендерної рівності. Досвід зарубіжних країн у побудові гендерних стратегій.

8.2. Сутність гендерного підходу щодо характеристики відносин у соціумі

Професійні навички та підприємництво: подолання технологічного та гендерного розриву. Гендерне питання в підприємницькій діяльності: сучасне сприйняття підприємців: психологічний аспект. Гендерний ландшафт підприємництва. Гендерна рівність і створення здорової конкуренції на ринку. Гендерні проблеми взаємодії та взаєморозуміння. Концептуальні підходи щодо гендерних аспектів лідерства. Сфери чоловічого та жіночого підприємництва. Чоловіче та жіноче підприємництво, їх різниця: світовий досвід. Гендерна асиметрія та жіноче підприємництво.

8.3. Загальні аспекти розвитку жіночого підприємництва в Україні

Роль жінки у суспільстві й економіці. Ключові цілі жіночого підприємництва. Поточний стан, перспективи й особливості розвитку жіночого підприємництва в Україні. Увага жінок щодо підвищення кваліфікації та новин у бізнес-світі. Можливості для розвитку підприємництва в Україні. Еволюція гендерного розподілу занять і зміна уявлень про місце жінки на ринку праці. Жінки та підприємництво. Соціальний портрет українських підприємниць. Передові практики розвитку жіночого підприємництва. Вітчизняне жіноче підприємництво у світовому тренді. Загальні аспекти, що є продуцентами добровільного та вимушеного розвитку жіночого підприємництва.

Тема 9. Психологічні пастки для підприємців і шляхи їх уникнення

9.1. Психологія впливу

Вплив як предмет соціально-психологічного інтересу. Вплив у типологічному вимірі. Суб'єктно-вчинкова природа впливу людини на людину. Соціально-психологічні механізми впливу. Системна модель механізмів впливу та критерії його ефективності.

9.2. Маніпуляція як засіб впливу на людину

Психологічний зміст маніпулятивного впливу. Психологічне маніпулювання. Елементи психологічної маніпуляції. Техніки маніпулювання, їх розпізнання. Проблема захисту від психологічної маніпуляції. Види маніпуляції та шляхи протидії їй. Вплив маніпулятивних дій на міжособистісне спілкування. Психологічна безпека у контексті маніпулятивного впливу на свідомість підприємця.

9.3. Види пасток для підприємців і необхідність вміння їх обходити

Когнітивні пастки. Механізм когнітивних упереджень. Когнітивні викривлення: ефект ореолу, помилка гравця, селективне сприйняття, ефект якоря, упередження виживання, ефект Барнума, ефект фреймінгу. Протистояння когнітивним пасткам. Ментальні пастки, їх види. Пастки, що збільшують робочий стрес: пастка адаптивності, пастка перфекціоніста, пастка синдрому самозванця, пастка надмірної залученості, пастка «Я не можу це змінити!». Пастки у прийнятті рішень: ефект надвпевненості, ефект «кращий, ніж середній», помилка вцілілого, ефект прожектора, ефект «невидимої горили», перевага нульового ризику, феномен дисонансу після складного рішення. Професійне прийняття управлінських рішень задля уникнення пасток. Психологічні пастки в інвестуванні та їх уникнення. Інформаційні пастки. Пастка зрозумілості. Психологічні пастки на шляху до фінансової незалежності. Фішинг і соціальна інженерія: пастки для підприємців та як їх обійти.

Тема 10. Психологічні особливості особистісного благополуччя у професійній сфері підприємця

10.1. Психологічні моделі благополуччя особистості

Феномен психологічного благополуччя особистості як інтегральне утворення. Сутність поняття «психологічне благополуччя особистості».

Психологічне благополуччя як показник самоактуалізації особистості. Культурно-психологічні форми переживання благополуччя. Благополуччя особистості та середовища її життєдіяльності. Психологічний аналіз переживання психологічного благополуччя особистістю. Структурні, рівневі та типологічні моделі психологічного благополуччя особистості. Теоретична модель психологічного благополуччя особистості: параметри, критерії, показники та функції.

10.2. Психологічна безпека підприємця

Діяльність та її безпека. Зовнішні та внутрішні детермінанти психологічної безпеки підприємця. Природні та соціальні загрози безпеки підприємця. Функціональні стани підприємця як фактор безпечної трудової діяльності. Інформаційно-психологічна безпека підприємця. Економічна та соціально-психологічна безпека підприємця. Діагностика психологічної безпеки підприємця, відчуття та сприйняття. Прийоми психічної саморегуляції. Методи регулювання негативних станів.

10.3. Підприємець у кризових умовах і критичних ситуаціях життя

Психологічна стійкість у професійній діяльності підприємця. Компоненти психологічної стійкості, її формування та засоби підвищення. Психологія переживання в кризовій ситуації. Індивідуально-психологічні чинники сприймання травмуючих подій. Особистісні ресурси подолання складних життєвих ситуацій. Спрямованість адаптивності як ресурс подолання життєвої кризи. Сутність і специфіка психологічної допомоги підприємцям у стані емоційної кризи.

Перелік практичних (семінарських) завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Вступ до психології підприємництва	Психіка і організм. Психологічні передумови розвитку підприємництва. Групова дискусія «Що «психологічного» є у підприємстві? Оцінка загальних здібностей до підприємницької діяльності, здатності до ризику. Виконання практичних завдань за темою.
Тема 2. Соціально-психологічні аспекти мотивації підприємницької діяльності	Визначення мотиваційних факторів впливу на професійну діяльність підприємця. Складання та характеристика формули задоволеності і незадоволеності професійною діяльністю підприємця. Проведення самодіагностики власної мотивації за допомогою методики діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса. Складання мотиваційного профілю підприємницької діяльності. Ділова гра: «Моя непроста підприємницька діяльність». Виконання практичних завдань за темою.
Тема 3. Психологія ділового спілкування: психологічні механізми	Побудова якісної комунікації. Складання логічної схеми бізнес-спілкування. Психодіагностика комунікативної компетентності. Виконання практичних завдань за темою.

Назва теми та / або завдання	Зміст
взаєморозуміння та взаємодії в організації	
Тема 4. Психологічні особливості конфлікту в підприємницькій діяльності	Психодіагностика групових і міжгрупових явищ. Діагностика поведінкового стилю у конфліктній ситуації та стійкості до конфліктів. Моделювання форм поведінки у конфліктній ситуації. Самооцінка раціональної та конструктивної поведінки у конфлікті. Діагностика прояву основних компонентів професійного вигорання у підприємців. Аналіз і систематизація особистісних характеристик, які сприяють або заважають виникненню професійного вигорання у підприємців. Поточна контрольна робота.
Тема 5. Етика та психологія ділових відносин	Створення іміджу підприємця із дотриманням принципів високої моралі як запорука успішної підприємницької діяльності. Виявлення сильних і слабких сторін особистості з позиції етичних норм поведінки. Виконання практичних завдань за темою, написання есе.
Тема 6. Самовдосконалення підприємця: самоконтроль і самомотивація як інструменти соціально-психологічної адаптації особистості	Виконання вправи «Лист своєму «Я»» для особистісного самопізнання та саморозвитку. Складання психологічного автопортрету майбутнього підприємця та розроблення стратегії його саморозвитку. Виконання практичних завдань за темою.
Тема 7. Психологія розвитку конкурентоспроможності підприємців: ознаки та чинники формування	Ідентифікація й оцінювання ключових факторів конкурентоспроможності підприємця. Фокус-інтерв'ю та психодіагностика особистісних якостей підприємця, що формують його позитивний імідж. Виконання практичних завдань за темою.
Тема 8. Гендерний вимір підприємницької діяльності: психологічний аспект	Визначення напрямів впровадження положень Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» в діяльність органів державної влади на кожному рівні ієрархії, починаючи від вищих до нижчих щаблів влади, обговорення отриманих результатів і формування пропозицій щодо удосконалення діяльності органів державної влади у сфері впровадження гендерної політики. Брейнстормінг: «Рівні права=рівні можливості?» Виконання практичних завдань за темою.
Тема 9. Психологічні пастки для підприємців і шляхи їх уникнення	Оцінка рівня своєї впливовості на інших і самого (саму) себе. Здійснення самоаналізу щодо механізмів впливу у спілкуванні з іншими. Виконання практичних завдань за темою.
Тема 10. Психологічні особливості особистісного благополуччя у професійній сфері підприємця	Визначення рівня психологічної безпеки (захищеності) для особистості підприємця та прогнозування її здатності щодо самореалізації. Виконання практичних завдань за темою.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1-10	Вивчення лекційного матеріалу
Тема 1-10	Підготовка до практичних занять
Тема 1-10	Виконання контрольних робіт
Тема 1-10	Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни «Психологія підприємництва» для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів, як:

словесні (лекція (Теми 3, 5, 6-10); лекції проблемного характеру (Теми 1, 2, 4);

наочні (демонастрація (Тема 1-10);

практичні (практична робота (Тема 1-10), тренінг (Тема 7-8), робота в малих групах (Теми 2-4); есе (Тема 5), презентації (виступи перед аудиторією) (Тема 3,6,7), індивідуальне науково-дослідне завдання (Тема 1-10).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100-бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, і семінарських занять та має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти щодо виконання конкретної роботи й оцінюється сумою набраних балів: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається: сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: практичні завдання за темами 1, 2, 3, 5-8 (по 10 балів), дві письмові контрольні роботи за темами 4, 9 (по 10 балів), індивідуальне навчально-дослідне завдання оцінюється у 10 балів.

Семестровий контроль: залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Гусева О. Ю., Хлевицька Т. Б. Психологія підприємництва та бізнесу: навчальний посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2020. 262 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_1759_23433496.pdf.

2. Мирончук Н. М. Основи самоорганізації у професійній діяльності: навчально-методичний посібник. Житомир: Житомирський державний університет ім. І. Франка, 2020. 133 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31315/1/%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%9D.%20%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%83%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf>.

3. Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник /Алексєєва С. В., Базиль Л. О., Байдулін В. Б., Гриценко І. А., Єршова Л. М., Закатнов Д. О., Орлов В. Ф., Сохацька Г. В. Житомир: «Полісся», 2021. 248 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/729342/1/3_%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%20%D0%BF%D0%BE%D1%81_%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%B5%D0%BA%20%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC.pdf.

4. Проданова Л. В., Котляревський О. В. Мотиваційний механізм розвитку підприємницької діяльності в економіці України: монографія. Черкаси: Видавець Пономаренко Р. В., 2019. 240 с. URL: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/365/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf>.

5. Психологія професійної діяльності : підручник / за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 256 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47921/1/%D0%91%D1%96%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%BF-%D0%93%D1%96%D1%80%D0%BD%D1%8F%D0%BA%20->

[%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20-%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%281%29.pdf](#) .

6. Сазонова Т. О. Самомотивація як невід’ємний складник ефективності особистості. Приазовський економічний вісник. №3 (20). 2020. С. 123-127. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/24.pdf .

7. Самоменеджмент: навчальний посібник / Г. З. Леськів, Г. Я. Левків, М. М. Бліхар, В. В. Гобела, О. П. Подра, Г. В. Коваль. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 280 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3873> .

8. Самоменеджмент: навчальний посібник / С. К. Василик, О. В. Майстренко, К. Р. Немашкало та ін. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 150 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26376>.

9. Чупир О. М., Шталь Т. В., Бутенко О. П., Доброскок Ю. Б. Гендерні аспекти побудови професійної кар’єри з урахуванням соціально-психологічних детермінантів жіночого лідерства. Вісник економіки транспорту і промисловості. №86. 2024. С. 266-276. URL: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/86-1.pdf>.

10. Шталь Т. В., Чупир О. М., Бутенко О. П., Доброскок Ю. Б. Імплементация политики гендерной равенности у научных та академических средовищах Украины. Эффективная экономика. №8. 2024. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/4427/4462>.

Додаткова

11. Бужимська К. О., Царук І. М. Економіко-психологічні аспекти розвитку підприємництва в сучасних умовах. Інфраструктура ринку. №67. 2022. С. 57-61. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/67_2022/12.pdf.

12. Болотіна І. М. Методи самомотивації та їх значення для підвищення ефективності діяльності менеджера. Економіка та суспільство. 2022. №43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1724/1661>.

13. Вербицька Л. Ф., Коновалова О. В. Психологічні особливості перебігу переживання професійної кризи. Молодий вчений. №3 (127). 2024. С. 46-50. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6129/5997>.

14. Мазур І., Гура В., Солодовнікова Х. Сучасні тренди в мотивації підприємництва: міждисциплінарний підхід. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. № 5 (212). 2020. С. 18-26. URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2021/04/212-18-26.pdf>.

15. Нагорна Н. Особливості психологічного портрета особистості соціального підприємця. Вісник Львівського університету. № 14. 2022. С. 40–47. URL: http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/14_2022/5.pdf.

16. Особистісне зростання в умовах трансформації сучасного суспільства: монографія / Ред. колегія: Т. В. Коломієць, Т. Ю. Кулаковський, Г. В. Пирог; за

науковою редакцією професора Л. П. Журавльової. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2020. 308 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/30708/>.

17. Паловські Ю.О. Специфіка та детермінанти професійного вигорання керівників бізнесу. Габітус. №21. 2021. С.175-182. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2021/21-2021/33.pdf>.

18. Сазонова Т.О., Богданова В.С., Проскура О.С. Роль самомотивації у професійній діяльності менеджера. Держава та регіони. 2022. №1 (124). С. 89-93. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/1_2022/17.pdf.

19. Сердюк О.А. Психологічні чинники ефективної підприємницької діяльності особистості. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2022. № С. 41-47. URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1269/1224>.

20. Швалб Ю.М. Еколого-психологічні детермінанти суб'єктивного благополуччя особистості: монографія / Ю. М. Швалб, О. Л. Вернік, О. О. Вовчик-Блакитна, Т. М. Кирпенко, О. В. Павленко, О. В. Рудоміно-Дусятська; за ред. Ю. М. Швалба. Київ-Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 234 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/728490/1/Shvalb_2021.pdf.

21. Tahar, Y.B., Rejeb, N., Maalaoui, A. *et al.* Emotional demands and entrepreneurial burnout: the role of autonomy and job satisfaction. *Small Bus Econ* 61, 701–716 (2023). <https://doi.org/10.1007/s11187-022-00702-w>; <https://link.springer.com/article/10.1007/s11187-022-00702-w>.

22. McMullen, J.S., Henrekson, M., Naldi, L. *et al.* The psychology of entrepreneurial performance - theoretical *and* applied: Robert A. Baron and Michael Frese, co-recipients of the 2024 Global Award for Entrepreneurship Research. *Small Bus Econ* 63, 1341–1354 (2024). <https://doi.org/10.1007/s11187-024-00958-4>; <https://link.springer.com/article/10.1007/s11187-024-00958-4>.

23. Barbosa, R.M.A., Pérez-Nebra, A.R., Villajos, E. *et al.* The entrepreneur's well-being: current state of the literature and main theories. *J Glob Entrepr Res* 14, 46 (2024). <https://doi.org/10.1007/s40497-024-00413-4>; <https://link.springer.com/article/10.1007/s40497-024-00413-4>.

24. Dongxian, L., Batool, H. Influence of distributed leadership on employee innovative behaviour: the mediating role of psychological empowerment. *J Innov Entrep* 13, 82 (2024). <https://doi.org/10.1186/s13731-024-00448-7>; <https://link.springer.com/article/10.1186/s13731-024-00448-7>.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

25. Сайт ПНС ім. С. Кузнеця. Чупир О.М. Методичне забезпечення з навчальної дисципліни «Психологія підприємництва». URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=10055>.